

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 5
HÄFTE 9
1918

Äkta
VADSTENASPETSAR

till utstyrslar och presenter. Stort urval.
Bäst och billigast.

SVENSKA SPETSDEPOTEN,

Grevturegatan 34 A. I. kl. 10—6.

A. T. 402 04

(Andra huset från Linnégatan.)

Ledig annonsplats

**AKTIEBOLAGET
BRISING & FAGERSTRÖM**

Regeringsgatan 24 - Stockholm

Rekommenderar sllt alltid rikhaltiga lager av
Bord-, Kaffe- och Téserviser, Glas och
Kristall, Husgeråd och Köksartiklar i
alla prislägen.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilavdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten
samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstöm.

Ständigt på lager därtill hörande material.

Svensk, Fransk och Bömisk Spetsråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Ledig annonsplats

Telefon
539
Malmö

Perslow's

**SIDEN- &
MANUFAKTUR-
AFFÄR**

Alltid nyheter i största urval

HERTHA

ÅRGÅNG V

1 MAJ 1918

HÄFTE 9

Kvinnornas rösträttsfråga just nu.

I pressläggningens ögonblick kommer underrättelsen om att första kammaren återigen fällt vår rösträttsfråga. Just nu är således ställningen en annan än när denna artikel nedskrevs. Argumenteringen för att frågan bort lösas nu förblir, detta till trots, lika riktigt.

Vi veta att utanför Sverge har kvinnorösträtten under de senare åren gjort många landvinningar, bland vilka Danmark med Island 1915 och nu senast England äro de viktigaste. Och vi våga kanske hoppas nya segrar, ty liksom vi vänta Ungerns kvinnor med spänning på utgången av ett regeringsförslag i frågan, Amerikas kvinnor ävenså.

Vad beträffar den proposition i rösträttsfrågan som nu förelagts Sverges riksdag, så begär den ju nu liksom förut år 1912 rösträtt och valbarhet för kvinnor på samma villkor som för män.

Granskar man förslaget litet närmare, finner man emellertid att det för kvinnorna medför en restriktion av föga sympatisk art. Det innehåller nämligen den bestämmelsen att om mannen är försatt i konkurstillstånd eller icke betalat sina utskylder, mister icke endast han själv utan också hans hustru sin rösträtt. Hon må vara aldrig så duglig och och arbetsam, hon må sträva än så mycket för att försörja kanske också en slarvig man, lagen dömer henne dock i detta fall icke efter hennes egna gärningar utan efter mannens. Inte ens om hustrun kan lägga fram en egen ordentligt betald skattsedel, kan den fritaga

henne från att falla igenom på mannens obetalda.

Endast om makarna vunnit bo- eller hemskillnad upphör denna lagens bestämmelse att verka. Från den socialdemokratiska vänstergruppen har genom herr Hage m. fl. väckts motion om ändring av denna del av propositionen. Motionärerna påvisa att inom den kommunala rösträttens område förekommer ingen sådan sammankoppling av äkta makars skattebetalning. Där rösttar hustrun enligt sin betalda skattesedel, oberoende av om mannen fullgjort sina skyldigheter. Med full rätt framhålles tillika det inkonsekventa i att en kvinna som lever i ett icke legaliserat äktenskap skulle behålla sin rösträtt hur illa än mannen skötte sig. Men en lagligt gift hustru, om hon så vore ett mönster av arbetsamhet och plikttröhet, skulle förlora sin rösträtt om mannen underlåte att betala sina utskylder.

Hur skall riksdagen denna gång komma att bemöta propositionen? Vi veta att konstitutionsutskottets majoritet tillstyrker den. Vi tro oss också ha reda på att högerpartiet i en eller flera reservationer uttalat en avvikande mening. Varken utskottets betänkande eller reservationerna äro emellertid när detta

skrives justerade. Vi veta således inte ännu i vilken riktning högerpartiets uttalande går. Kanske förordas rent avslag, kanske också något förslag till frågans lösning, t. ex. enligt ett högre ålderstreck för kvinnor än för män. Moderata kvinnors rösträttsförening arbetar som bekant på att genomdriva ett avgörande på grundval av en sådan linje och med fallande skala. Och många högermän ha uttryckt sin sympati för en lösning i enlighet med denna princip, men också endast med den. Bland dessa finna vi ledamoten av Första kammaren hovrättsrådet Ekman, till vars uppfattning i övrigt av rösträttsfrågan jag senare skall återkomma.

Det tjänar emellertid ingenting till att förneka att såväl det rena motståndet som uppskovsyrkandena på sina håll äro tämligen oförändrade. Av motståndarna framhålles lantbefolkningens likgiltighet, eller rent av ovilja, för kvinnorösträtten. De som ej vilja ett avgörande nu förfäktat nödvändigheten av att frågan ej blir löst endast för sig utan i sammanhang med den kommunala rösträttsfrågan och förstakammarproblemet. Vad nu beträffar den första invändningen, den om lantbefolkningens likgiltighet eller ovilja, så är det nog sant att motståndet på sina håll är ganska starkt. Men det kan nog också antagas som alldeles visst att där detta motstånd finnes, där har det sin rot i okunnighet. Ut till de avlägsna bygderna har ända till på senare tider endast mera händelsevis nått fram en eller annan efterdyning av striderna kring lagstiftningsfrågorna, av oron på olika arbetsområden, av det intensiva sociala

arbetet. Till de stora samhällenas kvinnor av alla bildningsgrader och partier tränger däremot allt detta oemotståndligt in och uppkallar med nödvändighet kravet på medansvarighet i samhällsarbetet. Och dock är det ovedersägligt att just i våra dagar icke en enda socken i Sverges rike slipper ifrån kontakten med staten och dess föreskrifter. På ett sätt som lantmannen aldrig drömt om komma lagar och förordningar och gripa in i hans dagliga gärning och liv och ta djupa tag ända in på husmödrarnas allra heligaste områden. Och man vet därute i bygderna att de principer, för vilka alla dessa påbud äro ett uttryck, ofta ha sitt ursprung i ett konsumentintresse, med starkt socialistiska tendenser. Följden har blivit, åtminstone i somliga landsändar, en mycket utpräglad oro för ökat inflytande från yttersta vänsterhåll. Och därför vill man hindra, eller åtminstone i det längsta fördröja, rösträttsfrågans lösning av fruktan för den enorma ökning i vänsterpartiernas numerär som man tror måste bli en oundviklig följd av kvinnorösträttens införande. Men man tycks alldeles bortse ifrån att det egna partiet samtidigt skulle se sitt värde ökat, genom sina kvinnors stora rösttillskott. Och vilka kvinnor stå i själva verket sina mäns arbetsområden så nära som just landsbygdens kvinnor? Vilka delta mera ingående i strävandena för det gemensamma bästa än lantmännens hustrur och döttrar? Vilka kvinnor ha i dessa tider fått sig tydligare förelagd arten av de intressen som landsbygdens folk ha att bevaka? Det är inte underligt om dessa kvinnor i

sitt avskilda liv hittills inte visat så mycken vakenhet inför allmänna sociala, ekonomiska och politiska spörsmål. Men så kloka äro nog i det stora hela våra lantkvinnor, så uppväckta ha de nog blivt av de sista årens många förtret att om staten kommer och fordrar att de skola ta del i det samhällliga ansvaret, så skola de förstå att bära upp detta ansvar. Ofta hör man den invändningen att bondkvinnorna till följd av de långa avstånden skulle få svårt att lämna sina hem för att gå till val. Men talar man med lantkvinnorna själva, ha de mycket klart för sig att om de få rösträtt, så tänka de inte sitta hemma och låta socialistkvinnorna få överhanden. Långa vägar äro de vana vid, säga de, så inte skall avståndet behöva bli något hinder — en gång vart tredje eller fjärde år!

Det har som bekant föreslagits flera sätt att lösa de svårigheter som ju måste erkännas kunna komma att medfölja kvinnornas röstning på vår landsbygd. Den lösning som har de största utsikterna att vinna riksdagens sympatier tycks vara det medgivande av rättighet för äkta makar att rösta för varandra genom fullmakt, varom motion är väckt av herr Aug. Ljunggren m. fl. För min del skulle jag vilja antaga att en rätt till fullmaktsröstning, inskränkt endast till äkta makar, knappast skulle kunna medföra några allvarsamma olägenheter. Det kan ju visserligen tänkas att man och hustru ej alltid höra till samma politiska parti och således inte kunna ta emot fullmakt för varandra. Men då får man väl hoppas att det lojala partiintresset och det äkten-

skapliga samförståndet skola kunna enas därhän att makarna antingen bägge två gå till röstning eller också stanna hemma båda och sålunda kvitta.

Att svårigheterna för lantkvinnornas röstning inte äro oövervinneliga är nog lika visst som att kvinnorna själva inte äro så oförstående inför rösträttsfrågan som deras män tro.

Det ligger för övrigt ganska nära till hands att tro att det i fråga om lantbefolkningen och kvinnornas rösträtt är ungefär på samma sätt som med rösträtten och stadsfolket. Männen dra sig för att ge kvinnorna rösträtt, och så skylla de på att kvinnorna inte vilja ha den. Men i själva verket vilja kvinnorna inte, därför att männen vilja att de inte skola vilja! Det går ju alltid långsamt att göra nya idéer fruktbarande ute på landsbygden. Och i lantmannens uppfattning av hemkvinnan lever det nog kvar en seg, fast kanske omedveten, reminiscens av husbondemyndigheten från forna dagar. Tanken att hon skulle kunna förstå något om livet utanför hemmets väggar eller göra en självständig insats i samhällsarbetet finner han därför alldeles revolutionerande. Man vill emellertid ej tro att en sådan uppfattning, som ju dock av en stor del män inom alla partier numera är överbunden, skall få bliva bestämmande för lösningen av kvinnornas rösträttsfråga. Vi veta att de flesta motståndarna äro att finna inom högerpartiet, men vi veta också att partiet i denna fråga är delat. Det vore då högerens män värdigare att här rösta efter sin personliga åsikt än att låta en tankegång, som är långt ifrån allas, trycka sin prägel på hela partiet

och genom partiet på de röstande själva.

Jag nämnde nyss att inom riksdagen de finnas, som ehuru ej motståndare till kvinnornas rösträtt dock hålla för nödvändigt att frågan löses sammanhängande med spörsmålen om den kommunala rösträtten och förstakammarproblemet. Till dem som hylla denna åsikt hör hovrättsrådet Ekman, som i dagarna givit ut en broschyr kallad "Författningsfrågorna i dagspolitisk belysning". Han framlägger där sin uppfattning i anslutning till ett förslag om första kammarens sammansättning på grundval av intresserepresentation — alltså samma tanke som författaren själv framförde i sitt förra året utgivna arbete "Klasser och partier i Sverige" och för vilken prof. Kjellén även är en ivrig förkämpe.

Herr Ekman utgår ifrån att det gamla ståndssamhället numera håller på att uppleva ett slags renässans genom vad han kallar klassamhället, där han redan nu anser sig kunna urskilja en tjänstemanna- och de bildades klass, en arbetareklass, en industri- och borgareklass samt en jordbrukareklass. Dessa klasser och deras intressen tänker han sig representerade i första kammaren av personer utsedda icke genom allmänna val utan av lämpliga institutioner och korporationer. Vid deras sida skulle därjämte finnas en större grupp kammarledamöter, valda såsom hittills av stadsfullmäktige och landsting. Då nu herr Ekman tar upp frågan om kvinnornas rösträtt, sker detta icke endast därför att han finner den vara i sig själv aktuell, utan emedan han anser

den särskilt sammanhänga just med intresserepresentationen och förstakammarproblemet.

Denna hans tankegång utmynnar emellertid i en stark ovisshet om var inom de olika klasserna kvinnorna vid valen till landstingen och stadsfullmäktige skulle vara att finna och hur den kvinnliga rösträtten skulle komma att inverka på första kammarens sammansättning. Och han kommer efter dessa premisser till det icke oväntade resultatet, att frågan om den kvinnliga rösträtten inte bör föras fram och vinna sin lösning innan de övriga författningsfrågorna blivit slutligen utredda. Han yrkar således uppskov. "Ty", säger han, "införandet av en talrik, ännu i stoft sett omogen och oberäknelig kvinnlig väljarekår i de pågående striderna rörande den kommunala rösträtten och första kammarens ställning skulle kunna alldeles förrycka lösningen av dessa senare frågor —"

Det är onekligen en sympatisk tanke att det politiska livet genom intresserepresentationen skulle kunna tillföras de yppersta företrädare för olika grenar av vetande och förmåga. Men om vetenskapen, näringslivet, ämbetsverken skulle i sin ordning vinna på att inom sina områden tvingas att ta emot politiken förefaller mig ovisst. Det kan kanske snarare befaras att till ju trängre kretsar de politiska striderna flyttas in, dess mera osympatiska och personliga skulle de komma att te sig, dess lättare skulle de giva rum för småsinne och den skumrasksföreteelse som kallas taktik. Måste man emellertid förutsätta att intresserepresentationen skulle bli

den grundval, på vilken första kammarens framtid skall byggas, är det svårt att förstå varför kvinnorna skulle vålla någon särskild svårighet. På samma sätt som männen skulle de väl följa och räknas med i de respektive klasser, institutioner och korporationer, där de genom sitt arbete eller sin utbildning höra hemma. Lärarinnorna och de kvinnliga läkarna skulle liksom sina manliga kamrater höra till tjänstemannens och de bildades klass, bank- och kontorsbiträden till industri- och borgareklassen, fabriksarbeterskor och tjänarinnor till arbetareklassen o. s. v. Möjligen skulle de gifta kvinnorna kunna tänkas som en grupp för sig, för så vitt de ej kunde följa sina män i de klasser dit de höra.

Lika väl som det kanske inte skulle erbjuda så stora svårigheter att inom intresserepresentationen sätta kvinnan på hennes rätta plats, lika väl förefaller faran i kvinnorösträttsfrågans omedelbara lösning ej att vara så stor. Man kanske t. o. m. kan våga tro att såväl kvinnorna som arbetet på författningsfrågorna skulle vinna på att striden kring rösträttsfrågan bleve slut. Det är ju nämligen så att om vi erhålla rösträtt i år, få vi dock ej deltaga i val förrän om sex år. Ja, det kan t. o. m. dröja åtta år, ifall den Clasonska motionen om förlängda valperioder blir lag. Mig synes att om frågan bleve löst av årets riksdag och man hade dessa sex eller åtta år framför sig, kunde man sätta i gång ett målmedvetet och behöfligt upplysningsarbete bland kvinnorna. Och man skulle alldeles visst kunna med mycket större framgång förmå dem att

begagna sig av dessa upplysningstillfällen än vad nu i sådana fall ibland sker. Ty med utgångspunkt från det nya svaret genom rösträtten skulle de ha ett bestämt mål att arbeta för. De skulle ha något att ta vara på som redan vore deras egendom. Det är oändligt mycket lättare både att väcka och att fatta intresse för realiteter än för ett obestämt något, som kanske blir, kanske inte. Av samma skäl skulle det för utredningarna i författningsfrågorna först då ges en klar arbetslinje, en fast plattform att stå på, om man hade att räkna med kvinnornas röstträtt som ett fullbordat faktum. Och man skulle kunna arbeta i lugn utan att oroas av vår oro, våra påminnelser och skrivelser.

I själva verket finns det nog inte några ofrånkomliga skäl att nu åter låta frågan falla, för så vitt majoritet kan erhållas inom riksdagen. Men man vill kanske pröva hur länge vi kunna låta oss nöja bara med att se frågan falla framåt. Det behövs emellertid en mycket stor psykisk såväl som fysisk kraft för att år efter år röja och lyfta och lägga till rätta i det stenrös av gamla fördomar och uppskovsyrkanden, vari frågan oföränderligt kastas tillbaka.

Tiden kräver så mycket av kvinnorna, våra krafter behöva sättas in på annat än agitation för en sak som i sig själv rättfärdig nu borde ha hunnit bli förstådd. Sällan har väl en riksdag haft att behandla så många frågor av speciellt kvinnligt intresse som den nuvarande. Där är reglementeringsfrågan, yrkesskolefrågan, von Kochs motion om centralisering av barnavården, lektor Björcks om utredning av frågan om statens un-

dervisningsskyldighet gentemot den kvinnliga ungdomen, m. m. Livligare än någonsin ha vi därför känt tyngden i det arbetsmaskineri av möten, skrivelser och uppvaktningar som vi måste sätta i gång för varje fråga där vi vilja göra oss hörda. Och det är långt ifrån säkert att vi bli hörda ändå!

Det har sagts att så länge kvinnorna inte visa sig vara en m a k t, kan man inte fästa sig vid deras krav.

M a k t — vad finns det i det begreppet som ger ett säkert underlag?

När man talar om samhällets demokratisering, så anses det ju emellertid att man talar icke om en rättsfråga, utan om en maktfråga. Men — är rätten byggd på rättfärdighet, så måste ju denna rätt i sig själv bli en makt, för så vitt samhället skall gå framåt. Från d e n n a synpunkt sedd ä r kvinno- rösträtten, och har alltid varit, en maktfråga. Därför kan och får dess lösning inte uppskjutas.

GERTRUD TÖRNELL.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte

15—16 april 1918.

Det blev Stockholm som i dessa de stora kommunikations- och övriga svårigheternas tid utsågs som den lämpligaste platsen för förbundets årsmöte. Dit samlades på utsatt dag, den 15 april, representanter för samtliga kretsar, på ett undantag när, samt ombud för förbundets skolor. Förbundsstyrelsens medlemmar och Stockholmsmedlemmar i övrigt utgjorde ju de självfallna deltagarna, och förhandlingarna voro, som sedvanligt här, förlagda till förbundsbyrån.

Med några hjärtliga ord hälsades de närvarande välkomna av fru Montelius, och givetvis var det hon som valdes till mötets ordförande. Fru L. Dyrssen, fröknarna A. Arwedson och Th. Kullgren utsågos till vice ordförande och fröknarna I. von Plomgren, S. Laurell och S. Ulrich till sekreterare. Proto-

kolljusteringen uppdrogs åt fru R. Schürer von Waldheim och fröken I. Blomstedt.

Som representanter för kretsarna hade infunnit sig för Malmö fruarna E. Quensel och A. Hultgren, för Lund docent H. Borelius, för Hälsingborg fru Werlin-Ohlson, för Linköping fröken A. Arwedson, för Göteborg fröken Th. Kullgren och fru A. Lewisson, för Strängnäs fröken Eva Sack. Rimforsaskolan representerades av fröken L. Nathorst-Böös och Apelrydskolan av fröken Ingrid von Zweigbergk. Förbundets ombud i Norrköping, fröken Aurore Pihl, samt fru A. Widebeck från Strängnäs märktes även bland gästerna.

Förbundets verksamhet 1917.

Redogörelsen för det gångna årets verksamhet inleddes av förbundets se-

kreterare, fröken von Plomgren, som framlade en kortfattad översikt av förbundsstyrelsens åtgärder 1917, de frågor och kvinnointressen som bevakats och de företag som igångsatts eller planerats. Så hade skrivelser avlåtits till Kungl. Maj:t, skilda myndigheter och nämnder med betonande av direkta önskemål i för kvinnorna viktiga frågor, såsom exempelvis med avseende på dessas ställning i särskilda fall i den nya fattigvårdslagen, i förslaget om praktiska yrkesskolor, inom sjukvården, som kommunalt anställda barnmorskor. I frågan kvinnornas politiska medborgarskap hade opinionsyttringar avgivits. Den kvinnliga högre yrkesskolan i beklädnadsbranschen hade startats i Stockholm, Rimforsa- och Apelrydskolornas verksamhet fortgått och främjats. Sjuksköterskebyråerna i Stockholm och Göteborg hade bedrivit sitt arbete efter samma linjer som förut.

För Stipendieinstitutionen lämnade fröken Laurell därefter några redogörande siffror. Samtliga fonders belopp hade för året uppgått till kr. 469,930, en summa som fördelade sig med kr. 263,017 på Allmänna Stipendiefonden och kr. 206,913 på Enskilda fonder. De under året utdelade stipendierna hade belöpt sig till kr. 9,905, varav kr. 6,395 utgått som länsstipendier, kr. 1,200 som fria stipendier och kr. 2,310 som enskilda stipendier. I livräntor hade kr. 4,429 utbetalats. Antalet utdelade stipendier utgjorde 30, och de respektive beloppen hade varierat mellan 200 och 600 kronor.

Stipendiefondens sekreterare slutade sin redogörelse med att betona vikten av

att arbeta för att möjlighet gäves att i dessa dyra tider höja varje särskilt stipendium. Till det ändamålet måste länsfonderna ökas, en sak som redan beaktats i Malmöhus län och som fröken Laurell hoppades måtte bli föremål för aktivt åtgörande i även de andra länen. Med tanken fästad på det förhållande att faktiskt penningen sjunkit till minst hälften av sitt förutvarande värde inser man också hur ytterligt önskvärd en sådan höjning vore.

Rimforsas talesman var fru Dyrssen, som omnämnde det gångna årets särskilda betydelse för skolan, då den detta år kunde fira sitt 10-års-jubileum. Den som följt Rimforsaskolans utveckling vet också att dessa 10 år omfattar en resultatrik verksamhet som med stolthet kan nämnas. Detta livskraftiga företag nöjer sig emellertid icke med att arbeta efter redan utstakade linjer, och dess ordförande meddelade att en ny gård, Håkanstorp, omfattande 150 tunmland, i år inköpts, dit nu lanthushållskurserna skola förläggas, en välbehörlig förändring då lärarinneskolans byggnad icke med fördel i längden kunde användas för samtliga kursers elever. Det nya inköpet hade möjliggjorts av herr Ekman på Bjärka-Säby generösa erbjudande av 20,000 kr., om samma summa från annat håll kunde insamlas, köpesumman för gården uppgick till 40,000 kr. Detta håller nu Rimforsaskolans energiska styrelse på med och hoppas att mötas av ett intresse i vidare kretsar som möjliggör utfyllandet av den nödiga summan.

Sedan kretsrepresentanterna avlämnat sina rapporter över kretsarnas verksam-

het, revisionsberättelsen föredragits och styrelsen beviljats ansvarsfrihet för 1917 års förvaltning, företogs val. Till ordinarie medlemmar i styrelsen utsågos de under omval stående, fru B. Norden-son, doktor L. Wahlström, fröknarna L. Engström och M. Silow. Till suppleanter i styrelsen omvaldes fröknarna A. Arwedson och E. Kleman, fru M. Kantzow och auditör C. Juhlin-Dannfelt. Vid val av revisorer och revisors-suppleanter återvaldes de avgående, fröknarna H. Carleson, M. Staël von Holstein och doktor Adolf Tamm, samt fröknarna L. Rosenberg, E. Sundberg och jur. utr. kand. M. Carlson. Till medlemmar av krets nämnden valdes fröknarna S. Ulrich och S. Laurell.

En kortare överläggning ägde därpå rum om platsen för nästa årsmöte, varvid docent Borelius framförde ett förslag från sin krets att årsmötena skulle hållas i Stockholm i samband med lantbruksveckan. Förslaget, som framkommit med tanken fäst på att till förbundets årsmöte kunna draga en del jordbruksintresserade personer, då förbundet genom Rimforsa och Apelryd så pass starkt engagerat sig jordbruks- och trädgårdsföretag, mottogs med intresse, men något direkt sådant beslut ansåg man sig ej kunna fatta, då andra intressen och omständigheter som man måste taga hänsyn till även spela in. Beträffande nästa år framkastades en önskan att om möjligt få årsmötet förlagt till Norrland, exempelvis Sundsvall, men uppdrogs åt förbundsstyrelsen att fatta beslut i saken.

Som sista ärende innan man övergick till avdelningen förslag och diskussioner,

kom fröken Maria Aspmans redogörelse för förbundets högre yrkesskola i Stockholm, som nu har i det närmaste ett arbetsår att se tillbaka på. På grund av de särskilda förhållanden varunder en nystartad skola med något ojämn elevkompetens arbetar hade en speciell koncentrerings av undervisningen i vissa delar måst bli bestämmande för arbetsplanen. Den lägre kursen hade arbetat efter samma program som 6-dagarsskolan på Söder. Man hade nu att glädja sig åt ett organisationsanslag av 5,000 kr. från staten; Stockholms stad hade tidigare tilldelat skolan ett anslag å likaledes 5,000 kronor.

Föredrag och diskussioner.

Mötets program upptog detta år ett flertal alldeles särskilt intresseväckande och aktuella ämnen. En rad frågor speciellt berörande kvinnorna och deras ställning stå på dagordningen och vänta på riksdagens behandling. Av dessa hade nu de viktigaste upptagits till skärskådande och debatt av årsmötet.

Måndagens middag ägnades åt Barnavårdsfrågor inför riksdagen med fröken Aspman som inledare. Det var redaktör von Kochs motioner angående koncentrerings av samhällets barnavård under en och samma myndighet samt om höjandet av barnavården i landet genom en allmänna undervisning åt kvinnorna i detta ämne som inledarinnan redogjorde för. Diskussionen som följde kom mindre att röra sig om den organisatoriska frågan och motionärens syfte att utöver vad som hittills nästan uteslutande gjorts — omsorgen om de särskilt olyckligt ställda

barnen, framför allt de utom äktenskapet födda — utsträcka barnavårdsmyndighetens verksamhet till varje fall, där ett ingripande är påkallat, än om frågan när och hur en undervisning i barnavård, särskilt spädbarnsvård, kunde lämpligen givas åt kvinnorna. Förslaget om att sådan undervisning skulle kunna fördelas på ett antal olika utbildningsanstalter, såsom högre folkskolor, lant-hushållsskolor, husmoders- och folkhögskolor debatterades. Som en annan utväg framhölls dr Ernbergs förslag om att undervisning i barnens skötsel borde meddelas de blivande mödrarna av barnmorskorna, som då själva skulle erhålla ökad utbildning i ämnet och beredas ersättning av stat och kommun för det nya arbetet. Till något gemensamt uttalande ledde icke diskussionen.

Tisdagens förmiddagsmöte inleddes med fröken Gerda Meyersons framläggande av frågan *Behövs en lagstiftning för hemindustrien?*, belyst genom redogörelse för hemarbeterskornas förhållanden. Efter att ha berört de djupt bedrövliga fakta som kommo i dagen genom Centralförbundets för socialt arbete hemarbetsutställning 1907 och hennes egna därmed sammanhängande undersökningar av hemarbeterskornas villkor, övergick fröken Meyerson till Socialstyrelsens nu framlagda utredning i saken, som genom sin ingående framställning av det faktiska sakläget ytterligare understryker nödvändigheten av att den sociala lagstiftningen tar itu med dessa förhållanden.

Hur oerhört svårt det är att göra detta så att hemarbeterskorna verkligen

bli hjälpta framhölls emellertid, i sig välmenande bestämmelser kunna ju lätt resultera i att arbeterskan utestänges från det henne i alla fall så nödvändiga arbetet. Som önskvärt framhölls att hos oss, såsom skett i utlandet, registrering av arbetarna infördes, ävenså löneböcker, så att avlöningarna kunde kontrolleras. Av Kungl. Maj:t fastställda prislistor skulle även leda till att ett för lågt nedtryckande av lönerna ej förekomme och att den ena orten ej satte ned dessa för den andra.

I den på inledningsföredraget följande diskussionen framhöll fröken Ida Johansson, tjänstgörande i Socialstyrelsen, vikten av att allmänmänskliga synpunkter måtte vinna beaktande vid en blivande lagstiftning i ämnet, ensidiga arbetsskyddsbestämmelser drabba ju understundom arbetaren på det hårdaste.

Som förmiddagens nästa ämne kom fröken Valborg Ulrichs föredrag om *Sammanslutningens betydelse för affärsanställda*, en livfull och entusiasmerad redogörelse för Kvinnliga kontorist- och expeditföreningen i Stockholm och nyttan och värdet av liknande sammanslutningar. De konstanta missförhållandena på den kvinnliga arbetsmarknaden, de otillfredsställande lönerna och de kringskurna befordringsmöjligheterna berördes, under påvisande av att just organisation vore enda vägen till att få dessa missförhållanden avskaffade. Det intressanta fråge- och meningsutbyte som vidtog efter föredraget avslutades med ett påpekande av förbundets byråföreståndarinna att det varit styrelsens mening att genom att taga upp denna sak vid års-

mötet stimulera kretsarna till att verka för sammanslutningar på de håll, där sådana ännu icke finnas.

Den högre kvinnliga undervisningen och staten var ämnet för middagens diskussion på tisdagen, och det torde kunna sägas att denna genom lektor Björcks motion vid årets riksdag på dagordningen framskjutna fråga, som i sig på det allra närmaste och djupgående sätt berör kvinnornas ställning inom samhället och deras utbildningsmöjligheter, också kom att utgöra tyngdpunkten av intresset för de på mötesprogrammet upptagna ämnen. Inledarinnans, fröken Anna Brita Bergstrands sakrikt orienterande föredrag gav också åt den därpå följande diskussionen de yppersta utgångspunkter. Betonande att förbundet genom att på sitt årsmöte uppta detta ämne till diskussion tydligen önskat få tillfälle att från sin speciella ståndpunkt som ett kvinnorörelsens centrum i vårt land ta position till den Björckska motionen vid årets riksdag om att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om åtgärder för att statens undervisningsverksamhet må kunna utvidgas att omfatta jämväl den kvinnliga ungdomen drog fröken Bergstrand med snabb och skicklig hand upp konturerna av den historiska bakgrund, mot vilken frågan för sitt riktiga bedömande måste ses. I en hastig tillbakablick lät hon guvernanternas och flickpensionernas blomstringstid för en 100 år sedan skymta fram, då kvinnobildning betydde kunskap i språk — framför allt i franskan —, musik, handarbete och ett salongsmässigt sätt att uppträda och då tanken på att staten skulle

ha något som helst att skaffa med flickornas utbildning var totalt främmande, inte minst för kvinnorna själva. Så kom Kjellbergsskolan i Göteborg till genom enskild donation, den enda avgiftsfria flickskolan i Sverge, och ungefär samtidigt Wallinska skolan i Stockholm, en reform- och kampskola, från vilken den första kvinnliga privatisten, som 1872 avlade studentexamen, utgick. Det var också Wallinska skolan som först, 1874, erhöll dimissionsrätt för studentexamen.

De första flickskolorna av den nuvarande typen hade kommit till, och med åren hade uppfattningen om kvinnornas ställning blivit en annan. Det var inte endast de kvinnliga banbrytarna, Fredrika Bremer och hennes efterföljerskor, som hade blicken öppen för kvinnornas rätt till utbildning och arbetsmöjligheter, det fanns män som nu gingo i bräschens härför. Enskilda motionärer hade redan vid 1840 och 1844 års riksdagar bragt frågan om understöd från staten åt flickundervisningen på tal. Det första anslag som beviljades var emellertid ej förrän 1859—60 och då till upprättande av Högre lärarinneseminarier, på vilket något år efter följde upprättandet av Statens normalskola. Ett fullständigt ordnande av den kvinnliga undervisningen genom statens ingripande hade dessförinnan avslagits, 1858.

Nu uppstår emellertid den ena flickskolan efter den andra, understödd så småningom av kommuner, donationer, enskilda, sparbanker, brännvinsbolag (!). 1865 motioneras om inrättandet av 24 lägre kvinnliga läroverk, men motionen faller. 1874 är så staten färdig med att

åt de enskilda flickskolorna bevilja ett anslag av 30,000 kr., men sätter också ett villkor som gör anslaget skäligen oantagligt, elevavgift måste utgå med högst 50 kr. Endast 12,400 kr. kommo att utbetalas, då ett flertal skolor och just de bättre funno detta villkor oantagligt. Det modifierades emellertid, och så småningom höjdes anslaget, dock mycket långsamt; 1882 är man uppe i 70,000 kr. Samtidigt utbetalas $2\frac{1}{2}$ miljon kr. till de allmänna läroverken.

Under tiden har frågan om flickskolornas rörelsefrihet blivit brännande. Med de ökade anslagen följer utvidgad och skärpt statskontroll och meningarna börja bryta sig i fråga om skolornas och statens ställning till varandra. Å ena sidan vill man värna den fria utvecklingen, menar att flickskolan skall få stadga sig i ro på egen hand, skolorna, lärarinnorna, föräldrarna må hellre kännas vid uppoffringar än att staten nu skulle gripa in. Å andra sidan står den uppfattningen att det kvinnliga släktets rätt att i ett bildat land äga tillfälle till uppfostran och bildning icke får offras för en frihetsteoris skull. Den förra meningen segrar. Flickskolornas representanter äro ej allt för ivriga att driva fram statsanslagen. De äldre kvinnliga pedagoger, som under dessa genombrotsår utföra ett storartat verk för höjandet av flickskolebildningen, slå själva in på vägen: hellre det tungaste arbete och uppoffringar av alla de slag än att nu lida avbräck i rörelsefriheten, och på flickskolemötet 1882 antas en resolution om att inspektion från statens sida ännu icke torde vara lämplig och av behovet påkallad.

Arbetet fortgår under stora ekonomiska svårigheter för skolor och lärarinnor, med rent otroligt låga löner. En undersökning av 1874 visar föreståndarinnelöner på 600 och 450 kr., timavlöning åt lärarinnorna å högst kr. 1:60 i medeltal, lägst 40 öre. En ny undersökning 1900—1901 visar föreståndarinnelöner på kr. 374, 457 och 652 med bostad, kr. 496, 862 utan bostad. Omkring 40 proc. av skolorna gå med förlust eller lämna otillräckligt levebröd åt lärarinnorna.

År 1902 höjes flickskolornas statsanslag till 347,500 kr. och minimilöner fastställas till 1,550 kr., vilka dock vid löneregleringen 1909 gå ned till 1,400 — vad lärarinnorna i 1:sta lönegraden således ha, i väntan på en stundande löne-reglering, att leva på i dessa tider, plus ett dyrtidstillägg av 400 kr.!

”Lönefrågan är ej en lärarinnornas egen fråga, det är de enskilda läroverkens fråga”, yttrade fröken Bergstrand, i det hon därpå i detalj ingående på de alltjämt otillfredsställande löneförhållandena pekade på vilken kritisk punkt de enskilda skolorna kommit till genom sina låga lärarinnelöner, terminsavgifter som icke kunna höjas — då de ju ändå äro avsevärt högre än terminskostnaderna i statsskolorna — och risken att andra skoltyper med genomförd löne-reglering genom sina högst avsevärda löner skola dra de bästa krafterna bort från flickskolan. Man vill vakta friheten inom flickskolan, men frågan är om flickskolan med sina friare former är värd att uppehållas på det dyra tillskott lärarinnor och föräldrar faktiskt få göra och om lärarinnorna i längden vilja och

kunna vara med på detta. Statssamskolorna, seminarierna, folkskolorna, de kommunala mellanskolorna locka alltmer med sina fördelaktigare löneförhållanden. De kvinnliga akademikerna komma att dras till statens allmänna läroverk så länge de enskilda skolornas löner ej något så när motsvara dessas, och de enskilda gymnasiernas ställning blir alltmera brydsam. Det är en självbesinningens tid för flickskolan, den står vid en vändpunkt, och det är inte att sluta ögonen till för att staten måste träda in som hjälpare. Nu kommer den Björckska motionen och rullar upp frågan i hela dess vidd. Det går inte längre att inte se problemet i ögonen. Större statsanslag och bevarandet av de enskilda flickskolorna med dess rörelsefrihet, så ljuder lösen från skolförreståndarinnehåll. Är det över huvud taget möjligt att tänka sig de enskilda skolorna genom anslag ekonomiskt jämställda med de allmänna läroverken? Och å andra sidan, är det utan vidare klart att staten måste förkväva allt det goda som så uppoffrande och kärleksfullt skapats fram av tradition inom de enskilda skolorna, om den övertager en större eller mindre del av dem eller upprättar nya läroverk för flickor, kanske nya och större samskolor?

Beviljar staten så rikliga anslag att de enskilda skolorna i fråga om löner, terminsavgifter, undervisningsmateriell, friplatser m. m. komma i jämnhöjd med de allmänna läroverken, och ändå få behålla sin önskade frihet, då, slutade fröken Bergstrand sitt föredrag, vore ju allt väl beställt och man kunde inte bättre begära, men om inte

staten gör detta, då tränger sig stats-skoletanken oemotståndligt fram och kräver sin lösning.

Den särdeles ivriga diskussion som härpå följde och under vilken den "fria skolan" hade sina varmaste förespråkare i fröknarna Kullgren och Aspman och skäl från andra sidan framfördes särskilt av dr Gulli Petrini, dr Lydia Wahlström och fröken Anna Sondén utmynnade i att mötet antog följande, av styrelsen framlagda resolution:

Mötet anser rättvisan fordra att staten tillgodoser den högre kvinnliga undervisningen i lika hög grad som den manliga ungdomens.

De enskilda flickskolorna utföra en stor och betydelsefull uppfostrargärning i den kvinnliga ungdomens tjänst, men då dessa skolor såsom deras ekonomiska förhållanden nu äro ordnade ha betydligt högre avgifter än de av staten finansierade läroverken och icke kunna tillfredsställande avlöna sina lärarinnor samt ej heller bereda samma möjligheter till fortsatta studier, vill mötet med anledning av en av lektor Björck i andra kammaren väckt motion påyrka att genom Kungl. Maj:ts försorg åvägabringas en utredning för utrönande av på vilket sätt och under vilka former statens tillgodoseende av den högre kvinnliga undervisningen skall kunna äga rum.

Denna utredning, där givetvis den kvinnliga sakkunskapen bör vara i tillräcklig grad representerad, får dock icke fördröja en under förberedelse varande absolut nödvändig lönereglering för lärarepersonalen vid statsunderstödda enskilda läroanstalter.

Måndagens afton var möte anordnat i K. F. U. K:s lilla sal, då fröken L. Nathorst-Böös höll ett föredrag om Kvinnliga konsulenter på

Sverges landsbygd. Som vi ha tillfälle meddela det intressanta föredraget i sin helhet i nästa häfte av Hertha, är referat här uteslutet. Diskussionen som följde berörde den ömtåliga frågan i vad mån konsulenten särskilt bör inrikta sin verksamhet på de fattigare hemmen, i vad mån den husliga ekonomin måste anses som det centrala i hennes verksamhet, om barnmorskorna såsom eventuella konsulenter i barnavård samt i vilken utsträckning trädgårdsskötseln kan och bör falla inom konsulentens område.

Tisdags aftonens offentliga möte i K. F. U. K:s hörsal omfattade föredrag i fyra för kvinnorna viktiga frågor: Kvinnorna och fullmaktstjänsterna av fil. kand. Adèle Philipson, Kvinnornas ställning inom yrkesskoleförslaget av yrkesinspektris Kerstin Hesselgren, Reglementeringsfrågan av dr. Alma Sundquist och Kvinnornas rösträttsfråga just nu av fru Gertrud Törnell.

Fröken Philipsons föredrag blev en historik över den långa och sega kamp de akademiskt bildade lärarinnorna måst föra och ännu föra för att komma fram till de platser som deras kunskaper och kompetens berättiga dem att inneha. Hur de 45 år som förlupit sedan kvinnorna släpptes fram till universiteten kännetecknas av hinder och utestänganden och att ännu icke fullmaktstjänsterna, adjunkturer och lektorat, rektorsplatser vid statsskolor m. fl., öppnats för dem. Utredningar, uppskov och alla de mest inkonsekventa och orimliga bestämmelser ha ställts i deras

väg. Och nu föreligger löneregleringskommitténs förslag med sina i fråga om kvinnorna i så många avseenden orättvisa utgångspunkter. Åter är det att kämpa för att rättvisa vederfares kvinnorna. Talarinnan uttryckte den förhoppningen att regering och riksdag inte alltför hårt skulle åter låta kvinnorna känna att det är män som stifta lagar för dem.

Fröken Hesselgren och dr Sundquist redogjorde båda i korthet för föreliggande respektive förslag angående yrkesskolor och lagen om åtgärder mot könssjukdomarnas utbredning, vilket senare förslag i sig medför den oerhört viktiga saken att reglementeringen av prostitutionen skulle bortfalla. Ett närmare ingående på de två intressanta och sakrika anförandena är här överflödigt, då själva förslagen vart och ett på sin tid utförligt omnämnts i Hertha.

Fru Törnells livfulla framställning av rösträttsfrågans läge just nu återges på annat ställe i detta häfte.

För mötet framlades följande resolution som enhälligt antogs:

Staten behöver kvinnornas medverkan för att på ett tillfredsställande sätt lösa sina uppgifter, kvinnorna behöva medborgarrätt för att bevaka sina egna och sina barns intressen.

Förslag om kvinnorösträtt föreligger ånyo inför riksdagen. Mötet yrkar att avgörandet ej längre uppskjutes, att frågan om kvinnans politiska medborgarskap löses nu.

*

Årsmötets förhandlingar och möten voro härmed avslutade. Ett sällskapligt samkväm med supé i Konstnärsklubbens lokal efter det offentliga mötet tisdag

afton utgjorde den definitiva, angenäma avslutningen på de två dagarnas sammanvaro, vilkas vinstsumma och inbörd då av fru Montelius tolkades, med

ett tack till gäster, föredragshållare och alla som bidragit till att göra dem värdefulla och rika.

ELLEN KLEMAN.

Birgittas bild.

(Birgittautställningen 1918. Beskrivande förteckning, red. av I. Collijn och A. Lindblom; A. Lindblom, Den heliga Birgitta, Stockholm 1918; I. Collijn, Iconographia Birgittina typographica, Fasc. 1, Sthlm 1915; O. Janse, Medeltidsminnen från Östergötland, 1906.)

Dröj en stund framför bilden i mitt-nischen till Birgittautställningens ur museisalen framskapade kapell, där den tronar ovan relikskrinets guldbeslagna röda sammet, och du skall kanske genom sekels töcken uppfånga en skynt av Birgittas drag. Bilden är stympad, färgen har fallit av, men det individuella liv som en gång präglat träskulpturen verkar ännu mäktigt. Det fylliga ansiktets linjer tala om kraft och myndighet, om den stolta frun till Ulfåsa, modern till åtta barn; men det är ej hon, det är den storslagna ordensstiftelsens åldrade skaparinna som tronar där.

Av det visionära draget har denna skulptur blott föga. Det kommer så mycket starkare fram i en annan bild från Vadstena kloster, ett yngre ansikte med samma välvda panna, fylliga kinder och bestämda mun, men präglad, liksom hela gestalten, av visionens extas.

Båda dessa träskulpturer ha av for-

skarne daterats till fjortonhundratalet, den förra är kanske rent av tillkommen hundra år efter Birgittas död. Den kan således ha något av porträttlikhet endast under förutsättning att konstnären haft till förebild ett autentiskt porträtt. Men det är långt ifrån omöjligt. I ett brev som den heliga Katherina skriver till ärkebiskopen i Uppsala från Rom några år efter Birgittas död antyder hon att hennes moders bild finnes målad i Sverge, om än ej på många ställen.

Katherina skriver just för att klaga över att målningar som framställa hennes heliga moder ej äro allmännare i hennes eget land, där hennes ben vila, då de däremot ofta förekomma både i Rom och Neapel, ja, då påven själv har hennes bild i sin "kamera". Men Katherina ser ej på dessa bilder ur den för oss, sena tidens barn, så viktiga porträttsynpunkten. Hon är i Rom för att av all makt arbeta på Birgittas kanonisering, och det är för bilden som ett led i helgonets dyrkan hon ivrar.

Det är ej dragen som betinga helgon-bilden, det är attributen. Och en tidig Birgittabiografi kastar ett först nu, i sammanhang med det för utställningen hopförda studiematerialet, av forskningen uppmärksammat ljus över hennes

äldsta attribut. Hon framställdes i analogi med den syn, som priorn i Alvastra kloster en gång hade, omfluten av ett sken som tändes av en från Kristus i himmelens höjd utgående ljustråle.

Denna starka symbol för inspirationen kunde förträffligt återges i handskrifternas miniatyurer och i altarskåpsdörrarnas målningar, men den blev omöjlig då det gällde en framställning i skulptur. Den utträngdes också av symbolen för ett senare inspirationsmoment, av boken. Det vanliga blir att Birgitta framställas nedskrivande sina uppenbarelser i en stor bok.

Det behöves ej mer än att stanna inför den rest av Vadstena klosterbibliotek som utställningen har att uppvisa för att få en aning om bokens betydelse för medeltida uppfattning. Dessa mödosamt präntade blad, prydda med målningar eller träsnitt, omsorgsfullt bundna i pressat skinn eller guldstickad sammet, dessa skatter, endast tillgängliga för klostrens utvalda andliga aristokrati, med vilken vidskeplig vördnad måste de ej av den stora mängden ha betraktats. Boken i Birgittas hand blir symbolen för en mystisk makt.

Av de träskulpturer från olika svenska landskyrkor som sammanförts på utställningen återgå de flesta till samma typ som representeras av den kanske äldsta bland dem, bilden från Hälsingetuna. Birgitta sitter böjd över boken, som ligger uppslagen i hennes knä, och har pennan i hand för att skriva. Men denna bild har av katalogförfattaren ansetts vara ett florentinskt arbete från 1300-talet. Vilket fångslande

perspektiv öppnar ej detta antagande. Pilgrimer, som på sin långa och mödosamma hemväg från det heliga Rom föra med sig italienska Birgittabilder som bli normgivande för fjortonhundratalets svenska bygdekonstnärers verk.

Ju vidare över världen Birgittas helgonrykte går och ju flera birgittinerkloster som uppstå, dess talrikare bliva också bildframställningarna av henne. Konstnärer sådana som Bernt Notke, S:t Görans i Storkyrkan skanpare, inspireras till besjälade verk, och å andra sidan populariseras bilden. Under senare hälften av fjortonhundratalet och särskilt i sammanhang med instiftandet av de bayerska birgittinerklostren utföras träsnitt av Birgitta skrivande vid en pulpet i en uppslagen bok. Pilgrimsstaven med hatt och ränsel står nedstucken i marken bredvid henne, och en krona vid hennes fötter jämte det av hennes make förda Folkungavapnet antyda hennes höga börd och samhällsställning.

Av stort intresse är att se hur sådana träsnitt påverkat en annan konststarts Birgittabilder, de som förekomma på broderierna. I ett fall, i fråga om den från Flandern för Sorunda kyrka beställda mässhaken, har förebilden till Birgittagestalten med ängeln, som inspirerande viskar i hennes öra, tydligt kunnat påvisas.

Den senmedeltida svenske pilgrimen som vallfärdade till Vadstena hade kanske redan i sin egen sockenkyrka knäböjt för en Birgittabild. I klosterkyrkan kunde han försjunka i andaktsfullt betraktande av det stora lübeckska altarskåpet, där Birgittas gestalt, väldig i förhållande till de vid hennes fötter knä-

böjande kardinalerna och den övriga omgivningen, i ädelt majestät dominerar det hela och där målaren låtit legendens alla under blomma i en följd av tavlor ur hennes liv. Och när han återvände, bar han i sitt pilgrimsmärke med sig helgonets bild med den mystiska boken.

Det är en stor sak att alla dessa skulpturernas, målningarnas, handskrifternas, träsnittens och broderiernas vittnesbörd om makten av Birgittas personlighet blivit sammanförda och att de mitt i vår jäktande tid fått den atmosfär av ro och andakt omkring sig, som är nödvändig för att göra deras språk förnimbart. Det är att vara tacksam för icke blott ur forskningssynpunkt. Dessa skatter, som dock äro blott enstaka räddade spillror av vad som en gång varit, låta oss ännu på sekels avstånd förnimma beröringen med en stor ande, en eldsjäl som lyser och värmer genom tiderna, den inspirerande svenska sierskan, en av mänsklighetens heliga.

SIGRID LEIJONHUFVUD.

Stockholmslärarinnorna och statens undervisningsverksamhet.

Stockholms flick- och samskolors lärarinneförbund, den nystartade föreningen för tillvaratagandet av flickskolelärarinnornas intressen, har vid den 18 april hållet sammanträde upptagit till behandling den Björckska motionen om utvidgande av statens undervisningsverksamhet till att omfatta jämväl den kvinnliga ungdomen, med fil. kand. Anna Brita Bergstrand som inledare av diskussionen. Denna utmynnade i ett enhälligt antagande av en resolution som i syfte helt och till formuleringen så gott som alldeles sammanfaller med den av Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte dagarna förut

antagna och vilken återges i detta Herthahäftes referat av mötet.

Lärarinneförbundets styrelse har fått följande sammansättning: Anna Brita Bergstrand, ordf., Anna Sondén, v. ordf., Helfrid Bergman, sek., Lisa Gustafsson, kassör, och Karin Regnstrand.

Småskollärarinnorna hos ecklesiastikministern.

Ecklesiastikministern har uppvaktats av lärarinnorna Ingeborg Colléen och Lotten Örner från Uppsala som framfört småskollärarinnornas önskemål med avseende på den förestående regleringen av deras löner. Statsrådet förklarade sig besluten föreslå en höjning från ifrågasatta 1,100 kr. till 1,200 kr., vartill skulle komma tre ålderstilllägg, vartdera på 150 kronor i st. f. 100 kr. Däremot kunde frågan om höjning av småskollärarinnornas pensioner ej föreläggas årets riksdag. Enligt en bestämmelse mister en småskollärarinna lönetursberäkningen för ett helt år, om hon en enda dag över 14 dagar är av sjukdom hindrad att uppehålla sin tjänst. Statsrådet gav deputationen rätt i att denna bestämmelse måste försvinna.

Vid målet. Den juris kandidatexamen, som fröken Mathilda Staël von Holstein 1915 gjorde ansökan om att få avlägga utan hinder av att hon icke innehade studentexamen men som då förnekades henne, har hon i dessa dagar efter äntligen erhållen dispens avlagt. Under loppet av fem år hade hon, samtidigt med skötande av en ansvarsfull och tidkrävande befattning, avlagt alla för juridisk examen erforderliga tentamina och detta, enligt sakkunnigutlåtande, med det utmärkta resultat att endast 4 av 63 juris studerande under åren 1913—1915 haft lika goda eller bättre betyg än hon.

Hon har nu efter många vedermödor det officiella intyget på sina kunskaper — till den rent praktiska nyttas skull detta innebär.

Kvinnliga lärare vid gossläroverken.

Ett utlåtande av Kungl. löneregleringskommittén.

Än^o föreligger ett kommittébetänkande som behandlar den segslitna frågan om kvinnliga lärare vid gossläroverken. Lärarelönenämndens i november 1914 utkomna betänkande, som Hertha givit sina läsare tillfälle att sätta sig in i, remitterades nämligen i september 1915 till Kungl. löneregleringskommittén. Först i februari 1918 har kommittén sitt utlåtande över nämndens betänkande färdigt. Man har tydligen icke gjort sig någon brådska. Ej heller har man trots anhållan därom ansett det nödigt att i kommittén inkalla någon kvinna som där skulle kunnat bevaka kvinnornas intressen. Man har blott efter från flera håll gjorda påstötningar givit kvinnorna tillfälle att vid ett, säger ett, kommittésammanträde helt kort före betänkandets avlämnande framlägga sina synpunkter.

Hur ställer sig kommittén till nämndens i stort sett vidsynta förslag beträffande de tjänster som böra öppnas för kvinnor?

Kommittén står delvis kvar på samma ståndpunkt som 1911, delvis har den ändrat ståndpunkt. Kommittén förordar nu liksom 1911 att kvinna måtte kunna utnämnas till adjunkt vid allmänt läroverk -- utan den av läroverksöverstyrelsen föreslagna begränsningen av kvinnlig adjunkts tjänstgöring till huvudsakligen de tre lägsta klasserna vid läroverken --, till lektor

vid högre lärarinneseminariet och kvinnligt folkskoleseminarium. Kommittén avstyrker nu liksom 1911 kvinnas befordran till lektor vid högre allmänt läroverk och vid manligt folkskoleseminarium.

I fråga om chefsbefattningar, där kommittén 1911 intog en mycket avvisande hållning, har den ändrat sig och motiverar sin förändrade ståndpunkt helt kort: "Vidkommande åter rektorsbefattningar har frågan om kvinnas behörighet till dylika befattningar kommit i viss mån i annat läge genom det beslut riksdagen år 1917 på framställning av Kungl. Maj:t fattat angående grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium.

Med hänsyn härtill anser sig kommittén böra, i likhet med nämnden, föreslå att kvinna må kunna utnämnas och befordras till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium samt vid högre lärarinneseminariet. Nämndens förslag om kvinnas behörighet till rektorstjänst vid statssamskola finner sig kommittén däremot icke kunna biträda."

Mot kommitténs förslag i nyss berörda avseende ha fyra av dess medlemmar reserverat sig och föreslå full likställighet mellan män och kvinnor i fråga om de tjänster, vilka kommitténs majoritet icke ansett böra öppnas för kvinnor.

Näst frågan om tillträde till statens ämbeten är otvivelaktigt frågan om

pensionsåldern den som f. n. mest intresserar kvinnorna och som, om den löses i överensstämmelse med kommitténs förslag, kommer att möta en mycket stark opposition. Kommittén frångår nämndens förslag, som sätter kvinnornas pensionsålder till 60 år, och föreslår en ytterligare sänkning till 58 år, således en kompromiss mellan den nu för kvinnliga lärare vid statens läroverk gällande pensionsålder, 55 år, och den av nämnden föreslagna.

Om vederbörande nu icke våga taga steget fullt ut och sätta samma pensionsålder för kvinnor som för män, så vore försiktigheten mer än väl tillgodosedd om man stannat vid 60 år, en pensionsålder som påyrkas av två representanter och som kvinnorna tills vidare vilja godtaga utan att därför anse frågan slutgiltigt löst.

I lönefrågan står kommittén på samma ståndpunkt som 1911, en ståndpunkt som i huvudsak även intogs av lärarelönenämnden, för så vitt det gällde de statsanställda lärarna. De kommunalt anställda lärarnas lönefråga ville nämnden lösa efter en ny löneprincip med särskilda lönetillägg åt familjeförsörjare. Kommittén anser emellertid att denna löneprincip eventuella införande bör föregås av en allmän utredning och avstyrker därför dess tillämpning på ifrågavarande lärare. Kommittén har alltså beklagligtvis icke velat upptaga nämndens ansats till ett rättvisare lönesystem.

Kvinnorna sakna f. n. medel att direkt påverka lönefrågans lösning, men vi kunna aldrig ge vårt erkännande åt ett lönesystem som under sken av att

gynna familjeförsörjaren ger högre lön åt alla män, vare sig de äro familjeförsörjare eller ej, lägre lön åt alla kvinnor, även om de äro familjeförsörjare.

Detta kommittébetänkande är, som vi hoppas, en av de sista milstolparna på den mycket oländiga väg som leder från grundlagsändringen av år 1909 till grundlagsändringens delvisa förverkligande.

Vi vänta att regering och riksdag skall lösa denna del av frågan om kvinnorna och fullmaktstjänsterna utan att låta kvinnorna alltför hårt känna följderna av att männen ensamma stifta de lagar som gälla för kvinnorna — i ett samhälle som uppbygges av både män och kvinnor.

ADELE PHILIPSON.

Danskorna i folketinget.

Den stora valdagen i Danmark har förgått och det synes som skulle danskorna ha att räkna med en större framgång än vad de själva tänkt sig vid denna deras första valkampanj. Enligt de uppgifter som dagspressen lämnar nu när vår tidskrift går i press ha fyra kvinnor blivit valda till folketinget, 1 socialdemokrat, 1 konservativ, 1 radikal och 1 vänster: fru Andrea Brockmann, fröken Karin Ankersted, fru Elna Munch och fru Marie Lassen. Vi reservera oss emellertid för något eventuellt misstag i fråga om namnen, då uppgifterna något strida emot varandra, och återkomma med närmare meddelanden i ett kommande häfte.

Kvinnorna uttala sig i reglementeringsfrågan.

Den kungliga propositionen om ny lagstiftning angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomarna har bragt reglementeringsfrågans lösning till aktualitet. Det är självklart att den speciella kvinnosammanslutning som upptagit det direkta arbetet för bortskaffande av de missförhållanden och de orättvisor som sammanhånga med reglementeringssystemet funnit tiden inne för en större opinionsyttring. Kvinnornas Abolitionistkommitté utlyste också, med anslutning av 15 kvinnoföreningar, ett offentligt möte i Stockholm torsdagen 18 april i K. F. U. M:s hörsal. Medinbjudarna voro Vita Bandets Centralstyrelse, Fredrika-Bremer-Förbundet, Landsföreningen för Kvinnans Politiska Rösträtt, Socialdemokratiska kvinnornas samorganisation, Stockholms Allmänna Kvinnoklubb, Föreningen G. C. I. (Kvinnliga gymn. dir. utex. Gymn. Centr.-inst.), Sveriges Moderata Kvinnoförbund, Kvinnl. Kontorist- och Expeditionsföreningen, Kristliga Föreningen av Unga Kvinnor (Centralföreningen), Svenska Kvinnornas Nationalförbund, Socialdemokratiska kvinnornas Centralstyrelse, Stockholms Södra Kvinnoklubb, Stockholms lokalavdelning av Svenska skolkökslärarinnornas förening, Föreningen Frisinnade Kvinnor och Moderata kvinnors rösträttsförening.

Det var inför en till sista plats fylld sal som kommitténs ordförande, fru Eeba von Eckermann, öppnade mötet med ett tack till den svenska federationen

för dess mångåriga, målmedvetna upplysningsarbete som berett väg för nya lagförslag, vilka på ett område där hittills stor orättvisa rått ställa kön och samhällsklasser lika inför lagen.

Byråchef Sigurd Ribbing framlade därpå i ett sakrikt och synnerligen fängslande anförande huvuddragen i det nya lagförslaget och dr Alma Sundquist skärskådade förslaget mera direkt ur läkaresynpunkt. Fru Ruth Gustafsson talade som hemmens, hustruns, moderns och de oskyldiga barnens målsman och majoren i frälsningsarmén Alma Petri framlade i ett medryckande föredrag sina erfarenheter från räddningshemmen och sitt arbete bland de prostituerade samt sin mening om huru den nya lagen skulle mottagas av dessa och verka på dem.

Mötet enade sig om följande uttalande:

Kvinnor, representerande svenska hem och socialt arbetande kvinnoföreningar, samlade till offentligt möte i Stockholm den 18 april 1918, uttala härmed sin anslutning till det lagförslag angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, som av regeringen framlagts för innevarande års riksdag.

Vi ansluta oss till lagförslaget upphävande av prostitutionens reglementering och därmed fastslående av båda könen likhet inför lagen på detta område, till dess principer om obligatorisk, men icke komprometterande, kostnadsfri läkarvård för alla könssjuka, till vidtagande av lämpliga upplysningsåtgärder samt till lagförslagets straffbestämmelser rörande smittoöverföring, koppleri och sutenörskap.

Vi kvinnor känna ett behov att vid detta

tillfälle uttala ett tacksamt erkännande åt det sakliga och djupgående förarbetet, varav föreliggande lagförslag är ett resultat, och vi uttrycka till sist den varma förhoppningen att lagförslaget, som godkänts av regeringar med olika politisk åskådning, må bliva i sina huvuddrag av innevarande års riksdag antaget.

Genom representanter för de sexton kvinnoföreningar som voro inbjudare till detta möte har nu denna enhälligt antagna resolution framlämnats till lagutskottets ordförande.

Notiser från bokvärlden.

Dreizehn Briefe einer Deutsch-Französin. Von *Annette Kolb*. Eric Reiss Verlag, Berlin.

Ännu en ny sida av krigets lidanden blottar denna bok. Den ohyggliga slitningen för den som äger två fosterland och som — som *Annette Kolb* själv — med hela sitt hjärta hänger fast vid båda. Och som därtill, eller kanske just på grund härav, genomträngts av den äkta internationalism som ser att det andliga utbytet folken emellan inte kan omintetgöras och brytas och som därför med hela sin själ rebellerar mot det mekaniska avbrytande av samhörighet och förbindelser som kriget innebär.

Dessa tretton brev samla sig för övrigt omkring en verklig upplevelse som förf. haft 1915 i Dresden. På inbjudan av "Litterära sällskapet" i Dresden höll hon detta år där i januari ett "opolitiskt" föredrag, som hon själv kallade det och trodde det vara. Det hela koncentrerade sig till ett anfall på den krigshetsande pressen i alla länder och ett pläderande för ett internationellt pressorgan, som skulle bygga broar mellan folken i stället för att bryta dem av. Hennes direkta omnämnande av

exempelvis *Matin's* hatfyllda och mot Tyskland hetsande artiklar visade sig emellertid inte bli någon ursäkt för henne när hon tillfogade att varje land, Tyskland som de andra, hade att uppvisa liknande företeelser. Ett tumult, som inte tillät henne att tala till slut, bröt ut, och hon hade blott att konstatera ännu ett bevis på chauvinismlidens rasande blindhet.

Händelsen, som på sin tid ivrigt kommenterades i hela tyska pressen, skulle kanske inte fått samma bedrövlige förlopp nu några krigsår senare. Förhållandena ha väl åstadkommit en del förändringar i uppfattningen. *Annette Kolb* hade emellertid lidit sitt stora nederlag i sin tro på mänskors vilja och förmåga att se och tänka objektivt.

Det särskilda och gripande med denna bok är att den som levande verklighet återger förf:s eget tragiska konfliktläge genom hennes kärlek till två av de varandra bekrigande länderna. Här äro inga spekulationer över problemet, ett bittert smärtfyllt genomlidande ligger här blottat.

Insända böcker.

J. A. Lindblads förlag: **Jenny Linds triumftåg genom Nya Världen och senare levnadsackorder** av *Sven Dorph*. — **Tidsströmningar och minnen** av *Teodor Holmberg*.

P. A. Norstedt & Söner: **Bismarcks brev till sin hustru i urval**. Övers. av *Alfhild Eckert-Sylwan*.

Albert Bonnier: **Mordbrännerskan**. Roman av *Henning von Melsted*.

Svenska Andelsförlaget: **Renare lära**. Ett försvar för den liberala teologien av *Josef Sundelöf*. — **Från Frankrike fjärde krigsåret** av *Marika Stjernstedt*.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: *Ellen Kleman*.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 4: 50, varvid prenumerationen sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm**. *Icke-förbundsmedlemmar* prenumerera å *närmaste postanstalt* eller i *bokhandel*. Pris för postupplaga: $\frac{1}{4}$ år kr. 6: —; $\frac{1}{2}$ år kr. 3: 25; $\frac{3}{4}$ år kr. 1: 75. Lösnummer 45 öre. Redaktion och expedition: **48 Klarabergsgatan II, Stockholm**. Redaktionsfid: *måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3*. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. Expeditionen: *kl. 11—4 varje söckendag*. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

Tidskriften HERTHAS

annonspriser: netto.

Ruta om åttondels sida: 65×50 mm.		Ruta om fjärdedels sida: 65×101 eller 131×50 mm.		Ruta om halv sida: 132×101 el. 65×204 mm.		Hel sida: 131×204 mm.	
1 gång	Kr. 5: —	1 gång	Kr. 8: 80	1 gång	Kr. 16: 50	1 gång	Kr. 30: 80
5 gånger	22: 25	5 gånger	39: 60	5 gånger	76: —	5 gånger	139: 70
10	43: —	10	77: —	10	148: 50	10	269: 50
20	84: 15	20	149: 60	20	286: —	20	522: 50

== ANNONSER FÖR HERTHA ==

upplagas av

Fröken Ingeborg Bergström

31 ÖSTERMALMSGATAN 31

Rikste. 97 83

Rikste. 97 83

H E M T R E V N A D

Praktisk tidning för hemmet utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: *Fanny Ekenstierna*.

Utkommer under 1918 med 24 åttasidiga n:r. Prenumerationspris: helt år kr. 1: 80, halvår kr. 1. kvartal kr. 0: 60. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser, poem, levnadsteckningar, religiösa, etiska och sociala uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912—1915 kr. 1: 50 pr ex., för 1916 kr. 1: 75 och för 1917 kr. 2: — pr exemplar.

ANNA BENGTSONS KAPPAFFÄR

Kullagatan 2!

HÄLSINGBORG Riks tel. 1245 & 3245
REKOMMENDERAS

Kostym- och Kapptyger. • Stort urval. • Beställningar emottagas.

INNEHÅLL

Kvinnornas rösträttsfråga just nu. Av *Gertrud Törnell*.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte 15—16 april 1918. Av
Ellen Kleman.

Birgittas bild. Av *Sigrid Leijonhufvud*.

Kvinnliga lärare vid gossläroverken. Av *Adèle Philipson*.

Kvinnorna uttala sig i reglementeringsfrågan.

Notiser från bokvärlden.

A.-B. JOHN V. LÖFGREN & C:o

Kungl. Hovleverantör

RIKS 4 29 FREDSGATAN 3 :-: STOCKHOLM N. T. 50 48

Sverges äldsta, största och bäst
renommerade *specialaffär* i

**Siden- och Ylle-Kläd-
ningstyger**

Prover till landsorten sändas *gratis* och
franco.

En populärvetenskaplig tidskrift av högsta rang!

VETENSKAPEN och LIVET

"En utmärkt tidskrift". (N. D. A.)

"En trevlig populärvetenskaplig tid-
skrift." (D. N.)

Årg. 1917. 6 häft å 1:50, kpt inb. 12:50.

"En bra populärvetenskaplig tid-
skrift." (G. M. P.)

"Ett innehållsrikt vetenskapligt maga-
sin." (A. B.)

HUGO GEBERS FÖRLAG

Ledig annonsplats.